

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 30ής Μαρτίου 2006*

Στην υπόθεση C-10/05,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Cour administrative (Λουξεμβούργο) με απόφαση της 11 Ιανουαρίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 14 Ιανουαρίου 2005, στο πλαίσιο της δίκης

Cynthia Mattern,

Hajrudin Cikotic

κατά

Ministre du Travail et de l'Emploi,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, K. Schiemann, N. Colneric, J. N. Cunha Rodrigues (εισηγητή) και E. Juhász, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, εκπροσωπούμενη από τους M. Lumma και C. Schulze-Bahr,
- το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, εκπροσωπούμενο από τον S. Nwaokolo, επικουρούμενο από τον M. Hoskins, barrister,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον G. Rozet,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Δεκεμβρίου 2005,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 11 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ L 257, σ. 2), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2434/92 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουλίου 1992 (ΕΕ L 245, σ. 1, στο εξής: κανονισμός).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της C. Mattern και του Cikotaic αφενός, και του *Ministre du Travail et de l'Emploi* (Υπουργού Εργασίας και Απασχολήσεως) αφετέρου, αναφορικά με την απόφαση του δεύτερου να μην χορηγήσει άδεια εργασίας στον H. Cikotaic.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

- 3 Δυνάμει του άρθρου 39, παράγραφος 2, ΕΚ, η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά την απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας.

- 4 Κατά το άρθρο 39, παράγραφος 3, ΕΚ, η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων «με την επιφύλαξη των περιορισμών που δικαιολογούνται για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας, περιλαμβάνει το δικαίωμά τους:

[...]

- γ) να διαμένουν σε ένα από τα κράτη μέλη με τον σκοπό να ασκούν εκεί ορισμένη εργασία σύμφωνα με τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που διέπουν την απασχόληση των εργαζομένων υπηκόων αυτού του κράτους μέλους,

[...]»

- 5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού προβλέπει ότι:

«Στο πλαίσιο του παρόντος κανονισμού, δεν εφαρμόζονται οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις ή οι διοικητικές πρακτικές κράτους μέλους:

- οι οποίες περιορίζουν ή εξαρτούν από όρους, που δεν προβλέπονται για τους ημεδαπούς, τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας, την πρόσληψη σε απασχόληση και την άσκησή της από τους αλλοδαπούς,

- οι οποίες, αν και εφαρμόζονται ανεξαρτήτως ιθαγενείας, έχουν ως αποκλειστικό ή κύριο σκοπό ή αποτέλεσμα να αποκλείουν τους υπηκόους των άλλων κρατών μελών από την προσφερόμενη απασχόληση.

[...]»

- 6 Το άρθρο 11 του κανονισμού έχει ως εξής:

«Ο σύζυγος και τα τέκνα τα οποία είναι κάτω των 21 ετών ή αυτά που συντηρεί υπήκοος κράτους μέλους που ασκεί στην επικράτεια ενός κράτους μέλους μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα έχουν το δικαίωμα να αναλαμβάνουν οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα στο σύνολο της επικράτειας του κράτους αυτού, ακόμη και αν δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους.»

Η εθνική νομοθεσία

- 7 Το άρθρο 1 του διατάγματος του Μεγάλου Δούκα, της 12ης Μαΐου 1972, περί θεσπίσεως των προς εφαρμογή μέτρων για την απασχόληση των αλλοδαπών εργαζομένων στην επικράτεια του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου (*Mémorial* A 1972, σ. 945), όπως τροποποιήθηκε με το διάταγμα του Μεγάλου Δούκα, της 17ης Ιουνίου 1994 (*Mémorial* A 1994, σ. 1034, στο εξής: διάταγμα του Μεγάλου Δούκα του 1972), ορίζει ότι:

«Υπό την επιφύλαξη των αφορωσών την είσοδο και διαμονή στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου διατάξεων, ουδείς αλλοδαπός δύναται να απασχολείται, στο έδαφος του Λουξεμβούργου, υπό την ιδιότητα του χειρώνακτος ή πνευματικώς εργαζομένου, χωρίς να έχει λάβει προς τούτο έγκριση σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας κανονιστικής ρυθμίσεως.

[...]

Οι διατάξεις της παρούσας κανονιστικής ρυθμίσεως δεν τυγχάνουν εφαρμογής επί των εργαζομένων, υπηκόων κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή κράτους συμβαλλόμενου μέρους στη Συμφωνία για τον Οικονομικό Ευρωπαϊκό Χώρο.»

- ⁸ Δυνάμει του άρθρου 10 του διατάγματος του Μεγάλου Δούκα του 1972, μπορεί να μη χορηγηθεί ή να μην ανανεωθεί η άδεια εργασίας αλλοδαπού εργαζομένου για λόγους που αφορούν την κατάσταση, την εξέλιξη ή την οργάνωση της αγοράς εργασίας.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- ⁹ Από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο προκύπτει ότι ο Η. Cikotic, υπήκοος τρίτου κράτους, είναι σύζυγος της C. Mattern, λουξεμβουργιανής ιθαγένειας, και ότι έχουν την κατοικία τους στο Βέλγιο.
- ¹⁰ Η C. Mattern παρακολούθησε στο Βέλγιο κύκλο μαθημάτων επαγγελματικής κατάρτισεως ως οικογενειακή βοηθός και νοσηλεύτρια στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσής. Πραγματοποίησε, επίσης, από τον Μάρτιο μέχρι τον Ιούνιο του 2003 πρακτική εξάσκηση ως βοηθός νοσηλεύτρια στο εν λόγω κράτος μέλος.

- 11 Με απόφαση της 14ης Ιουλίου 2003, ο Υπουργός Εργασίας και Απασχολήσεως απέρριψε την αίτηση χορηγήσεως αδειας εργασίας που είχε καταθέσει ο H. Sikotic στις 18 Μαρτίου 2003 ενώπιον της αρμόδιας για την απασχόληση λουξεμβουργιανής αρχής στηριζόμενος σε δήλωση προσλήψεως.
- 12 Στην προσφυγή που άσκησαν κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου, οι προσφεύγοντες της κύριας δίκης υποστήριξαν ότι ο H. Sikotic απαλλάσσεται από την υποχρέωση άδειας εργασίας διότι ως υπήκοος τρίτου κράτους, σύζυγος κοινοτικής υπηκόου, έχει δικαίωμα προσβάσεως, δυνάμει της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, σε μισθωτή θέση εργασίας εντός της λουξεμβουργιανής επικράτειας.
- 13 Με απόφαση της 29ης Μαρτίου 2004, το Tribunal administratif απέρριψε την προσφυγή αυτή, ιδίως με το σκεπτικό ότι εφόσον η C. Mattern δεν εργαζόταν ως μισθωτή στο Βέλγιο, ο κανονισμός δεν έχει εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση.
- 14 Επιληφθέν της εφέσεως κατά της αποφάσεως αυτής, το Cour administrative αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Οι κοινοτικές διατάξεις περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εφαρμόζονται σε υπήκοο τρίτης χώρας, σύζυγο κοινοτικής υπηκόου, η οποία παρακολούθησε κύκλο επαγγελματικής κατάρτισεως και [...] αν, εξ αυτού του λόγου, ο μη έχων κοινοτική ιθαγένεια σύζυγος μπορεί να απαλλαγεί από την υποχρέωση να έχει άδεια εργασίας δυνάμει των διατάξεων που εξασφαλίζουν στους κοινοτικούς υπηκόους και στα μέλη των οικογενειών τους, υπηκόους τρίτων χωρών, το δικαίωμα για ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 15 Κατά το άρθρο 11 του κανονισμού, ο σύζυγος και τα τέκνα τα οποία δεν έχουν συμπληρώσει το 21ο έτος της ηλικίας ή συντηρούνται από υπήκοο κράτους μέλους ο οποίος ασκεί μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα στην επικράτεια κράτους μέλους έχουν το δικαίωμα προσβάσεως σε οποιαδήποτε μισθωτή δραστηριότητα στο σύνολο της επικράτειας του κράτους αυτού, ακόμα και αν δεν έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους.
- 16 Το δικαίωμα που παρέχει το άρθρο αυτό στον σύζυγο διακινουμένου εργαζομένου συνδέεται με τα δικαιώματα που έλκει ο εν λόγω εργαζόμενος από το άρθρο 39 ΕΚ (βλ. απόφαση της 7ης Μαΐου 1986, 131/85, Gül, Συλλογή 1987, σ. 1573, σκέψη 20).
- 17 Συνεπώς, το δικαίωμα υπηκόου τρίτου κράτους, συζύγου κοινοτικού υπηκόου, να έχει πρόσβαση στην αγορά εργασίας κράτους μέλους εξαρτάται από τα δικαιώματα που έλκει ο εν λόγω κοινοτικός υπήκοος από το άρθρο 39 ΕΚ, ιδίως δε από την ιδιότητα του εργαζομένου.
- 18 Όπως έκρινε το Δικαστήριο, ο όρος «εργαζόμενος», κατά την έννοια του άρθρου 39 ΕΚ, έχει κοινοτικό περιεχόμενο και δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Ως «εργαζόμενος» πρέπει να θεωρείται κάθε πρόσωπο που ασκεί πραγματική και γνήσια δραστηριότητα, εξαιρουμένων των δραστηριοτήτων που είναι τόσο περιορισμένες ώστε έχουν αμιγώς δευτερεύοντα ή επικουρικό χαρακτήρα. Το χαρακτηριστικό της σχέσεως εργασίας είναι, σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, το γεγονός ότι ένα πρόσωπο παρέχει, κατά τη διάρκεια ορισμένου χρόνου, προς έτερο και υπό τη διεύθυνση αυτού του τελευταίου, υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της 3ης Ιουλίου 1986, 66/85, Lawrie-Blum, Συλλογή 1986, σ. 2121, σκέψεις 16 και 17, και της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, C-456/02, Trojani, Συλλογή 2004, σ. I-7573, σκέψη 15).

- 19 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, μετά την παρακολούθηση στο Βέλγιο κύκλου μαθημάτων επαγγελματικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας επαγγελματικής εκπαίδευσης, η C. Mattern πραγματοποίησε στο εν λόγω κράτος μέλος πρακτική εξάσκηση ως βοηθός νοσηλεύτρια.
- 20 Το στοιχείο αυτό είναι ικανό να προσδώσει στην C. Mattern την ιδιότητα του εργαζομένου κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου.
- 21 Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, όταν μια πρακτική εξάσκηση πραγματοποιείται υπό συνθήκες πραγματικής και γνήσιας έμμισθης δραστηριότητας, το γεγονός ότι η πρακτική αυτή εξάσκηση μπορεί να θεωρηθεί πρακτική προετοιμασία που συνδέεται με την άσκηση του επαγγέλματος δεν εμποδίζει την εφαρμογή του άρθρου 39 ΕΚ (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Lawrie Blum, προαναφερθείσα, σκέψη 19, και της 17ης Μαρτίου 2005, C-109/04, Kranemann, Συλλογή 2005, σ. I-2421, σκέψη 13).
- 22 Επιπροσθέτως, μολονότι δεν αμφισβητείται ότι η αμοιβή για τις παρεχόμενες υπηρεσίες συνιστά ουσιώδες χαρακτηριστικό της σχέσεως εργασίας, εν τούτοις ούτε το περιορισμένο επίπεδο αυτής της αμοιβής ούτε η προέλευση των πόρων για την καταβολή της μπορούν να επηρεάσουν καθ' οιονδήποτε τρόπο την ιδιότητα του εργαζομένου κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου (βλ. αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 1982, 53/81, Levin, Συλλογή 1982, σ. 1035, σκέψη 16, και Kranemann, προαναφερθείσα, σκέψη 17).
- 23 Εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, στο πλαίσιο εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών, για την οποία είναι μόνο αρμόδιο, να εξετάσει αν, στο πλαίσιο της επαγγελματικής πρακτικής της εξασκήσεως, η C. Mattern άσκησε πράγματι μισθωτή δραστηριότητα, βάσει της οποίας θα μπορούσε να θεωρηθεί ως εργαζόμενη κατά την έννοια του άρθρου 39 ΕΚ.

- 24 Εντούτοις, από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 11 του κανονισμού προκύπτει ότι το δικαίωμα υπηκόου τρίτου κράτους, συζύγου κοινοτικού υπηκόου, να έχει πρόσβαση στην αγορά εργασίας μπορεί να προβληθεί μόνον εντός του κράτους μέλους στο οποίο ο κοινοτικός υπήκοος ασκεί μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα.
- 25 Όπως ορθώς υπογράμμισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 33 των προτάσεών της, το δικαίωμα ασκήσεως μισθωτής δραστηριότητας δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού δεν παρέχει στα μέλη της οικογένειας διακινουμένων εργαζομένων δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, καθόσον η διάταξη αυτή παρέχει μάλλον ευεργέτημα στον διακινούμενο εργαζόμενο στην οικογένεια του οποίου ανήκει ο υπήκοος τρίτου κράτους, ως σύζυγος ή συντηρούμενο τέκνο.
- 26 Δεν αμφισβητείται, όμως, ότι κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, η Mattern δεν ασκούσε μισθωτή ή μισθωτή δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος εκτός από το Βέλγιο.
- 27 Επομένως, ο H. Cikotic μπορούσε να επικαλεστεί το άρθρο 11 του κανονισμού μόνο στο Βέλγιο προκειμένου να έχει πρόσβαση, εντός αυτού του κράτους μέλους, στην αγορά εργασίας υπό τους αυτούς όρους που ισχύουν για τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.
- 28 Βάσει των ανωτέρω, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 11 του κανονισμού δεν παρέχει σε υπήκοο τρίτου κράτους το δικαίωμα προσβάσεως σε μισθωτή δραστηριότητα εντός κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο στο οποίο ο/η σύζυγός του, κοινοτικός υπήκοος που έχει κάνει χρήση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας, ασκεί ή έχει ασκήσει μισθωτή δραστηριότητα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 29 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Υπό περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, το άρθρο 11 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2434/92 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουλίου 1992, δεν παρέχει σε υπήκοο τρίτου κράτους το δικαίωμα προσβάσεως σε μισθωτή δραστηριότητα εντός κράτους μέλους διαφορετικού από εκείνο στο οποίο ο/η σύζυγός του, κοινοτικός υπήκοος που έχει κάνει χρήση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας, ασκεί ή έχει ασκήσει μισθωτή δραστηριότητα.

(υπογραφές)